

REKOMENDACINĖS BIBLIOGRAFIJOS PERSPEKTYVOS

STASYS TOMONIS

Rekomendacinė bibliografija, susiformavusi ir plačiai išsivysčiusi tarybiniais metais, atliko didelį vaidmenį keliant plačiųjų darbo žmonių masių politinį-idėjinį bei bendrą kultūrinį lygį, propaguojant politines bei mokslines žinias, populiarinant mokslinę, grožinę, meno literatūrą. Susikūrė rekomendacinių priemonių sudarymo metodika, išryškėjo įvairūs jų tipai, susikaupė nemaža rekomendacinės bibliografijos efektyvumo, jos poreikio įvairioms skaitytųjų kategorijoms analizės patirtis.

Spaudoje pastaraisiais metais buvo gana plačiai nagrinėjami rekomendacinės bibliografijos teorijos klausimai. Dabar nekyla abejonių, kad bibliografija sudaro rimtą mokslinio tyrimo objektą, atskirą, savarankišką mokslo sritį. Šiuo atžvilgiu vertas dėmesio J. Tugovo straipsnis, išspausdintas žurnale «Советская библиография»¹. Jo autorius teigia, kad rekomendacinė bibliografija yra žymiai sudėtingesnis reiškinys, negu tai traktuojama teorinėje literatūroje. Dėsninga, jog atskiros rekomendacinės bibliografijos problemos kelia nemaža diskusijų. Vienas iš principinių klausimų yra rekomendacinės bibliografijos paskirtis. Nemaža autorių, jų tarpe N. Krupskajos kultūros instituto dėstytojas A. Barsukas², teigia, kad negali būti tik specialiam

listams skiriamos rekomendacinės bibliografijos jų profesijos tematika. Tuo tarpu kiti, pavyzdžiui, to paties instituto dėstytoja M. Bronštein³, atvirkščiai, įrodinėja, kad egzistuoja specialiam skiriama rekomendacinė bibliografija ir kad ji turi plačias perspektyvas toliau vystytis. M. Bronštein tvirtina, kad negali būti einamosios rekomendacinės bibliografijos, kas būdinga tik mokslinei-informacinei bibliografijai, o V. Lenino bibliotekos atstovė S. Kuznecova⁴ tame pačiame rinkinyje visą straipsnį skiria einamajai rekomendacinei bibliografijai ir jos perspektyvoms. Taigi, dabartinėje teorinėje literatūroje dėl rekomendacinės bibliografijos, ypač atskirų jos klausimų, susiduria skirtingi požiūriai ir nuomonės. Tai suprantama.

Rekomendacinės bibliografijos problema bus ypač aktuali ateityje. Mūsų šalies gyvenimui sparčiai žengiant į priekį, vystantis mokslui ir technikai, kylant darbo žmonių kultūriniam lygiui, kinta rekomendacinės bibliografijos veiklos aplinka, visuomenės poreikiai šiai bibliografijos rūšiai. Dėl šių priežasčių turės kisti taip pat rekomendacinės bibliografijos leidinių pobūdis ir tipai bei jų sudarymo metodika.

Pagrindiniai jau susiformavę rekomendacinės bibliografijos principai,

¹ Тугов Ю. М. Рекомендательная библиография — объект системного исследования. — «Сов. библиография», 1970, № 3, с. 40—55.

² Барсук А. И. Общественное назначение рекомендательной библиографии. — В сб.: Рекомендательная библиография и руководство чтением. М., 1967, с. 6—31.

³ Бронштейн М. Л. Что же такое рекомендательная библиография? — Ten pat: p. 32—50.

⁴ Кузнецова С. Г. К вопросу о текущей рекомендательной библиографии. — Ten pat: p. 54—65.

matyti, išliks ir artimoje, ir tolimesnėje ateityje. Tai — darbo žmonių marksistinės-lenininės pasaulėžiūros formavimas, naujaisiu mokslu, meno, literatūros pasiekimų propagavimas. Nekis tam tikras rekomendacinės bibliografijos pedagoginis-šviečiamasis pobūdis. Šiuo atžvilgiu įvairių autorių nuomonės iš esmės sutampa.

„Pagrindinė rekomendacinės bibliografijos paskirtis — prisidėti prie komunistinio auklėjimo, visapusiško visuomenės narių išsivystymo, jų mokslinės pasaulėžiūros ir komunistinės moralės ugdymo“, — nurodo A. Barsukas⁵. M. Bronštein, apibūdindama pagrindinius rekomendacinės bibliografijos bruožus, pažymi, kad „pedagoginė funkcija, kurią įgyvendina išties gama bibliografinių priemonių, yra ta esminė rekomendacinės bibliografijos savybė, kuri padeda išaiskinti daugelį jos reiškinių ir nubrėžia tolesnio jos tobulėjimo kryptis“⁶. Buvęs V. Lenino bibliotekos direktorius I. Kondakovas⁷ pagrindinę rekomendacinės bibliografijos funkciją sieja su savišvieta. Tos bibliotekos bendradarbis B. Smirnovos nuomone, rekomendacinės bibliografijos pagrindinis uždavinys „pagelbėti plačiosioms liaudies masėms kelti savo idėjinį-politinį, bendrą kultūrinį ir kultūrinį-techninį lygį, prisidėti prie visapusiško asmenybės išsivystymo“⁸. Tokie uždaviniai išliks rekomendacinei bibliografijai ir ateityje.

Tačiau akivaizdūs ir esminiai pakitimai. Juos sąlygoja, pirmiausia, pasikeitęs šios bibliografijos rūšies vartotojas — skaitytojas. Savo išsivystymo pradžioje rekomendacinė bibliografija buvo skiriama mažai išsilavinusiam, didžiausia dalimi — nebaigusiam vidurinio mokslo skaitytojui. Todėl ir už-

davinys buvo propaguoti šiam skaitytojui ne sudėtingiausias mokslo žinias, bet padėti jam savišvietos būdu įsisavinti mokyklinės programos minimumą. Šiandien — kitas skaitytojas. Mūsų respublikoje yra tūkstančiai mokslinių darbuotojų, dešimtys tūkstančių aukštąjį mokslą baigusią specialistų, mokyto arba studijuoją kas penktas šeštas žmogus. Kiekvienoje, net mažiausioje, kaimo bibliotekoje, nuolat gausėja skaitytojų specialistų, studentų-neakivaizdininkų. O artimoje ateityje vaizdas dar labiau pasikeis. Svarbiausias rekomendacinės bibliografijos uždavinys ir bus pateikti kvalifikuotam skaitytojui reikšmingiausią kitų mokslo sričių, ne jo specialybės, literatūrą. Čia tenka pritarioti tų autorių nuomonei, kurie mano, kad galima ir rekomendacinė bibliografija specialistams jų profesijos tematika, atrenkant kasdien naudojamą parankinę ir naujaisią literatūrą; ateityje šis uždavinys, matyti, žymiai išsiplės.

Be rekomendacinės bibliografijos kvalifikuotam skaitytojui liks taip pat plati šios bibliografijos sritis vaikams ir moksleiviams, bet ir čia tobulėjanti mokymo, auklėjimo, užklasinio darbo sistema iškels nemažą naujų problemų.

Rekomendacinės bibliografijos vartotojo pasikeitimas nulems daugelį pakitimų rekomendacinių leidinių struktūroje ir sudarymo metodikoje. Pirmiausia, iškyla atrankos problema. Bus, kaip ir dabar, atrankama aktuali, naujaisius mokslo duomenis skelbianti, literatūra. Bet ateityje rekomendacinė bibliografija jau turės nurodyti žymiai daugiau literatūros, negu daugelis dabartinių leidinių. Žymiai sustiprės informacinis rekomendacinių leidinių pobūdis. Kvalifikuotas skaitytojas, o taip

⁵ Ten pat: p. 19.

⁶ Ten pat: p. 37.

⁷ Кондаков И. П. Рекомендательная библиография в помощь самообразованию и всестороннему развитию личности.— «Сов. библиография», 1963, № 3, с. 5.

⁸ Смирнова Б. А. О теории рекомендательной библиографии.— «Сов. библиография», 1966, № 8, с. 20.

pat ir moksleivis, bus suinteresuotas gauti kuo platesnę informaciją apie jį dominančią literatūrą. Todėl ateityje atkris daugelis sąrašų ir primityvių atmenų, juos pakeis didesnės apimties ir ilgesnė išliekamą vertę turinčios rekomendacinės rodyklės, kur skaitytojas galės iš plačiau pateikiamos literatūros pasirinkti tai, kas jam labiausiai tinka.

Ši tendencija ryškiai pastebima jau ir pastaruju metu. Visasąjunginė V. Lenino biblioteka ir kitos didžiosios šalies bibliotekos leidžia didesnės apimties rekomendacines rodykles. Tas pats pastebima ir mūsų respublikoje. Didesnės apimties rodyklės ilgiau panaudojamos, apie jas teigiamai atsiliepia skaitytojai. Itin efektyviai naudojamos tokios rodyklės, kaip „Tarybų Lietuva“⁹, „Tarybinė lietuvių literatūra“¹⁰, „Grozinė literatūra studijuojantiems TSKP istoriją“¹¹ ir kitos, į kurias įtraukta daug literatūros — knygų bei straipsnių, kas suteikia skaitytojui platesnę pasirinkimo galimybę.

Šitokio pobūdžio rekomendacinės bibliografijos leidiniai žymiai priartėja prie mokslinių-informacinių. Šio tipo teminėse bibliografinėse rodyklėse taip pat daroma atranka — net stambiausios bibliografijos negali apimti visos nepaprastai plačios tam tikro laikotarpio literatūros vienu kuriuo nors klausimu, atmetama mažiau reikšminga, mokslinės vertės neturinti medžiaga. Rekomendacinėje bibliografijoje atrankos principai skyrėsi ir skirsis. Čia visada atsizvelgiama į literatūros populiarumą, prieinamumą. Bet abiejų šių bib-

liografijos rūšių suartėjimas labai aki-vaizdas. Pavyzdžiui, neseniai išleistose ir spaudai ruošiamose rekomendacinėse rodyklėse, kaip antai „Medžiotojui ir žvejui“¹², „Buities kultūra“¹³, skyrelių pabaigoje nurodomi netgi prieinamesni socialistinių šalių leidiniai, būtent tai, kas anksčiau buvo pateikiama tik mokslinės-informacinėse rodyklėse.

Kitokia vadinamos mažosios bibliografijos padėtis. Kol masinėse bibliotekose yra didesnis skaičius mažesnio išsilavinimo skaitytojų, tol bus reikalingi nedidelės apimties rekomendaciniai sąrašai ir lapeliai, kuriuos panaudodamas, bibliotekininkas rekomenduoja jiems paskaityti kelias populiariausias knygas aktualiui klausimu. Mažoji bibliografija gali būti naudinga ir labiau kvalifikuotam skaitytojui, ypač supažindinant jį su naujausia literatūra kuria nors tema. Tačiau greitai, matyti, smarkiai keisis mažosios bibliografijos formos: vietoje atskirų leidinelių bei jų serijų mažoji bibliografija daugiausia bus spausdinama periodikoje, populiarių pabaigoje, skelbiama per radiją, televiziją.

Nauji skaitytojų poreikiai veikia, o ateityje dar labiau paveiks, rekomendacinių leidinių **anotavimą**. Senesniuose rekomendacinėse bibliografijos leidiniuose kai kada, ypač išryškinant pedagoginį momentą, būdavo supaprastintai pabrėžiamas knygos aktualumas, kartojami tie patys teiginiai, anotacijos dažnai būdavo nuobodžios, vienos. Tokio pobūdžio anotacijos rekomendacinėje bibliografijoje nyksta. Svarbus anotacijos uždavinys — sudo-

⁹ *Goldas M., Lagauskienė E.* Tarybų Lietuva (1940—1965). Literatūros rodyklė. V., 1966. 204 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

¹⁰ *Buitienė T.* Tarybinė lietuvių literatūra. Teminiai rekomend. literatūros sąrašai. V., 1966. 166 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

¹¹ *Mikelinskaitė P.* Grozinė literatūra studijuojantiems TSKP istoriją. Rekomend. literatūros rodyklė. V., 1965. 117 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

¹² *Manelienė Z., Rimavičius J.* Medžiotojui ir žvejui. Literatūros rodyklė. V., 1971. 95 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka, Lietuvos medžiotojų ir žvejų d-ja).

¹³ *Martinaitienė R., Venclovaitė V.* Buities kultūra. Rekomend. literatūros rodyklė. V., 1971. 66 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

minti skaitytoją vertinga knyga ir duoti jam naudingą informaciją, tuo pačiu žymiai veiksmingiau propaguojant aktualią literatūrą. Vis plačiau rekomendacinėse rodyklėse panaudojamos įvairios grupinės anotacijos, įžangėlės skyrelių pradžioje su pagrindiniais statistiniais ir faktiniais duomenimis. Šitokio tipo anotacijos panaudotos Respublikinės bibliotekos išleistoje rodyklių serijoje apie užsienio šalis: „Europos šalys“¹⁴, „Amerikos šalys“¹⁵, „Afrikos šalys“¹⁶. Atskirai šaliai skirti skyreliai pradžioje spausdinami trumpi faktiniai duomenys apie šalies teritoriją, gyventojus, gamtines sąlygas, politinę bei ūkinę padėtį, o toliau nurodoma atitinkama literatūra, trumpai apibrėžiant atskirų knygų bei straipsnių turinį ir paskirtį. Šie leidiniai skaitytojams naudingi ne vien kaip literatūros rodyklės, bet ir kaip minimalios apimties informaciniai žinyai.

Gincytina, kad rekomendaciniai leidiniai turi būti tik anotuoti. Rekomendacinis momentas jau susijęs su literatūros atranka ir jos išdėstymu. Neanotuotos (vien su trumpomis informacinėmis anotacijomis prie atskirų aprašų) rodyklės geriau informuoja skaitytojus, yra jų mėgstamos. Tai rodo, pavyzdžiui, gausūs atsiliepimai apie Respublikinės bibliotekos išleistas tokio tipo rodykles: „Tarybų Lietuva“, „Tarybinė lietuvių literatūra“, „Leninas ir Lietuva“¹⁷, „Vaikų auklėjimas šeimoje“¹⁸, „Tarybinis Vilnius“¹⁹ ir kt.

Pedagoginis pobūdis labai būdin-

gas rekomendacinei bibliografijai ir joje visada išliks. Tačiau jis turės reikštis sudėtingiau ir naujau. Kai kuriuose seniau išleistuose rekomendaciniuose leidiniuose ypač akivaizdžiai buvo jaučiamas sudarytojo „vadovavimas“, „globa“, įkyri skaitytojo. Žymiai efektyvesni, keliant skaitytojo idėjinį-politinį, kultūrinį bei profesinį lygį, tie rekomendaciniai leidiniai, kuriuose pedagoginis momentas ne taip ryškiai krinta į akis, kurie savo surinkta medžiaga ir jos pateikimu patraukia ir sudomina skaitytoją.

Pastaraisiais metais žymiai pasikeitė rekomendacinių leidinių **tipai**, jų struktūra. Visai atmirė tokie rekomendacinių leidinių tipai, kaip skaitymo programos. Vis mažiau pasirodo pasikalbėjimų apie knygas, atmenų. Labai diskutuotinas ir skaitymo planų, bent ligšioline forma, likimas. Ryškėja įvairių minėtų priemonių tipų (kurie dažnai iš esmės mažai kuo skiriasi) vienodėjimo tendencija. Vis labiau, kaip pagrindinis rekomendacinės bibliografijos knyginio pobūdžio leidinių tipas, išsiskiria rekomenduojamosios literatūros rodyklės.

Plačias vystymosi perspektyvas turi analizinė ir neknyginė rekomendacinė bibliografija, apimanti, kaip minėta, dabartinę mažąją bibliografiją. Tai — populiarių mokslinių, o taip pat ir grožinių knygų pabaigoje spausdinamos nedidelės apimties rodyklės ir sąrašai, periodiniuose leidiniuose skelbiamos įvairaus pobūdžio bibliografinės ap-

¹⁴ *Butienė T.* Europos šalys. Rekomend. literatūros rodyklė. V., 1964. 83 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

¹⁵ *Šiupšinskienė K.* Amerikos šalys. Rekomend. literatūros rodyklė. V., 1966. 95 p. su ilustr. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

¹⁶ *Žižūnaitė V.* Afrikos šalys. Rekomend. literatūros rodyklė. V., 1962. 138 p. su ilustr. (LTSR Resp. b-ka).

¹⁷ *Goldas M.* Leninas ir Lietuva. (Bibliogr. rodyklė). V., 1969. 71 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

¹⁸ *Plekavičienė B., Goldas M.* Vaikų auklėjimas šeimoje. Rekomend. literatūros rodyklė. V., 1966. 95 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka).

¹⁹ *Kriukelienė O., Daunoravičiūtė E., Šiaudnienė K.* Tarybinis Vilnius. Rekomend. literatūros rodyklė. V., 1966. 157 p. (LTSR Valst. Resp. b-ka, Vilniaus viešoji A. Mickevičiaus b-ka).

žvalgos; mokslo darbuotojų, rašytojų ir kitų profesijų žmonių pokalbiai per radiją ir televiziją apie įdomiausias atitinkamos srities knygas ir pan. Tai būtų vis daugiau plintančios neknyginės rekomendacinės bibliografijos formos.

Tenka paliesti ir einamosios rekomendacinės bibliografijos klausimą. Reikia sutikti su tais bibliografais, kurie teigia, jog einamoji rekomendacinė bibliografija egzistuoja. Imkime įžymiųjų datų kalendorius. Jie neabejotinai priskirtini rekomendacinei bibliografijai. Čia trumpai pažymimi su data susiję duomenys, o paskui pateikiama rekomenduojama literatūra. O juk kalendoriai leidžiami periodiškai, kas mėnesį, kas ketvirtį. Tą patį galima pasakyti apie „Bibliotekų darbe“ periodiškai skelbiamas bibliografijos naujienas. Einamajai rekomendacinei bibliografijai taip pat priskirtini ir įvairioje periodikoje skelbiami knygų naujienų sąrašai (dažniausiai anotuoti). Žurnalas «В мире книг» didžiausia dalimi yra rekomendacinės bibliografijos, ypač einamosios rekomendacinės bibliografijos, organas. Einamoji rekomendacinė bibliografija, mūsų nuomone, turi plačias perspektyvas toliau vystytis ir ateityje.

Įvairūs rekomendacinių leidinių pakitimai keičia ir juose panaudojamą aprašą. Rekomendacinėje bibliografijoje visada naudotas kiek suprastintas aprašas, glaustesnis, negu kitose bibliografijos srityse, ypač registracinėje bibliografijoje. Žymi dalis paantraštinių duomenų (knygos tipo, paskirties nuskaymas ir kt.) perkeliama į anotacija. Vis dėlto aprašas būdavo dažniausiai gana detalus. Pastaruoju metu pastebima tendencija aprašą dar labiau prastinti (nepriskaičiuojami iliustruoti lapai, nenurodomi redaktoriai, trumpinami antraštiniai duomenys). Naujiausiose V. Lenino bibliotekos rekomen-

dacinėse rodyklėse, kaip antai 1970 m. išleistoje rodyklėje «Земля — родной дом человечества»²⁰, visiškai atsisakoma nuo antraštinių duomenų — serijos ir kitų nurodymų. Ši aprašo supaprastėjimo ir trumpėjimo tendencija visai racionali. Skaitytojui užtenka pačių pagrindinių aprašo duomenų. Šitaip aprašyta knyga rekomendacinėje bibliografijoje geriau įsimenama; iššętas, detalus aprašas tam tikra dalimi stelbia pagrindinius duomenis. Detalus aprašas reikalingas valstybinėje registracinėje, iš dalies ir mokslinėje-pagalbinėje bibliografijoje, kur svarbu pateikti apie leidinį daugiau duomenų, atskiriančių jį nuo kitų leidinių. Rekomendacinėje bibliografijoje to nereikia.

Trumpai palietėme kai kuriuos rekomendacinės bibliografijos vystymosi metodinius klausimus. Verta keliais žodžiais apibūdinti dabartinę rekomendacinės bibliografijos padėtį respublikoje, tolesnes konkrečias jos perspektyvas ir uždavinius.

Rekomendacinės bibliografijos raidos pradžia Tarybų Lietuvoje — 1948—1949 metai, kada pasirodė pirmosios rekomendacinės rodyklės. Nuo to laiko išleista daugiau kaip 300 įvairių rekomendacinių priemonių visuomeninės-politinės, grožinės literatūros ir meno, gamtos mokslų — ateistinės, žemės ūkio, techninės literatūros tematika. Šios bibliografijos pradininkas, pagrindinis leidejas ir koordinacinis centras yra Lietuvos TSR Valstybinė Respublikinė biblioteka. Tačiau nemaža tokių leidinių paruošė taip pat Mokslinė medicinos, Centrinė mokslinė techninė ir kai kurios kitos bibliotekos. Rekomendacinė bibliografija prisidėjo prie aktualiausių įvairių sričių literatūros propagavimo, masinių bibliotekų fonduose sukaupti jos leidiniai sudaro vieną reikšmingiausių bib-

²⁰ Богатова Г. А. Земля — родной дом человечества. Рек. указатель литературы для молодежи. М., 1970. 80 с. (Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина).

liografinio aparato dalių, padeda bibliotekininkams kvalifikuotai aptarnauti skaitytojus.

Tačiau paanalizavus Tarybų Lietuvos didžiųjų bibliotekų suvestinius bibliografinių leidinių planus ir jų vykdymo rezultatus, matyti, kad rekomendacinės bibliografijos išleidimas respublikoje pastaruoju metu lėtėja. Jei prieš dešimtmetį suvestiniuose planuose dominavo rekomendacinė bibliografija, tai dabar į pirmąją vietą iškilo mokslinė-informacinė bibliografija. Netgi rekomendacinės bibliografijos centro — Respublikinės bibliotekos — planuose vis didesnės dėmesys skiriamas mokslinei-informacinei bibliografijai, o kitos bibliotekos paruošia vos vieną kitą rekomendacinę priemonę. Mokslinės-informacinės bibliografijos spartų augimą sąlygoja realūs gyvenimo poreikiai. Tačiau rekomendacinės bibliografijos reikšmė nemažėja, ir jai būtina skirti labai rimtą dėmesį. Ne be pagrindo po atitinkamo visasąjunginio nutarimo Lietuvos TSR Kultūros ministro ir Spaudos komiteto pirmininkas 1970 m. išleido jungtinį įsakymą dėl rekomendacinės bibliografijos tolesnio išvystymo.

Vienas iš svarbiausių uždavinių yra rekomendacinės bibliografijos racionali sistema, jos sudarymas respublikoje, leidinių paruošimo tobulinimas ir leidimo gerinimas. Į rekomendacinių priemonių paruošimą, be Respublikinės bibliotekos, turi žymiai aktyviau, negu iki šiol, įsijungti Kauno, Vilniaus, Šiaulių, Klaipėdos, Panevėžio viešosios bibliotekos. Jos palaiko glaudžius ryšius su masinėmis bibliotekomis ir plačiausiais skaitytojų — rekomendacinės bibliografijos vartotojų — sluoksniais. Be to, pagal savo fondų apimtį ir pajėgumą tos bibliotekos gali aktyviau ruošti rekomendacinius leidinius, negu stambias mokslines-informacines bibliografijas. Centrinė mokslinė techninė, Mokslinė medicinos bibliotekos ir nau-

jai įsteigta Centrinė žemės ūkio biblioteka turėtų intensyviau ruošti rekomendacines priemones techninių, medicinos ir žemės ūkio profesijų darbuotojams. Iki šiol išleisti rekomendacinė bibliografija respublikoje turi nemaža spragų. Trūksta leidinių filosofijos, estetinio auklėjimo, biologijos ir kitais klausimais.

Lietuvos TSR Kultūros ministro ir Spaudos komiteto pirmininko įsakymas įpareigoja leidyklas populiarių knygų pabaigoje spausdinti rekomenduojamus sąrašus „Ką skaityti toliau?“, periodinių leidinių redakcijas — spausdinti įvairių rekomendacinės bibliografijos medžiagą, siūlo per radiją ir televiziją sistemingai ruošti literatūros apžvalgas. Visa tai tik pradžia. Ypač sunkiai paveikiamos leidyklos. Dar nė vienos respublikoje išleistos knygos pabaigoje nebuvo skelbiamas sąrašas „Ką skaityti toliau?“ Nedaug rekomendacinės medžiagos spausdinama periodikoje. Palyginti sėkmingi bandymai buvo padaryti per televiziją: paruoštos kelios teminės apžvalgos ir kelios bibliografinių žinių propagavimo priemonės, supažindinančios žiūrovus su reikšmingiausiais rekomendacinės bibliografijos leidiniais. Šios visos formos, kaip minėta, yra perspektyvios, bet kol kas padaryta tik pradžia. Ateityje turi žymiai pasikeisti rekomendacinių leidinių platinimas. Dabar 80—90% jų patenka į bibliotekas ir tik labai maža dalis į knygų prekybą. Bet faktai rodo, jog rekomendacinių leidinių knygynų darbuotojai nemėgsta ir nepropaguoja, nors skaitytojai mielai juos perka. Komiso pagrindais knygų prekybai atiduodama rekomendacinė bibliografija išperkama visa arba beveik visa. Ateityje nepalyginamai didesnė jos dalis turės pasiekti skaitytojų asmenines bibliotekas per knygų prekybos tinklą. Todėl turi žymiai padidėti ir rekomendacinių leidinių tira-

Artimiausiu metu reikia pasiekti lūžį, propaguojant rekomendacinės bibliografijos priemones. Iki šiol nedaug pasirodo recenzijų apie jas, mažai jos propaguojamos per spaudą, radiją ir televiziją. Aktyvi ir sisteminga rekomendacinės bibliografijos propaganda žymiai padidins jos naudingą poveikį.

Didelės reikšmės turi rekomendacinės bibliografijos leidinių efektyvumo tyrimai, susiję su skaitytojų interesų sociologine analize. Jie parodo, kurios tematikos ir kurių tipų rekomendaciniai leidiniai labiau panaudojami ir skaitytojų mėgstami. Tai labai svarbu, planuojant rekomendacinę bibliografiją ir tobulinant jos paruošimo metodiką. Pastaraisiais metais respublikoje šie tyrimai jau pradėti. Ateityje jie turėtų būti organizuojami žymiai pla-

čiau, negu iki šiol, panaudojant įvairius metodus: interviu su skaitytojais, anketas skaitytojams ir bibliotekiniams, apdorojant anketų rezultatus mašininio būdu, tyrimus pasirinktose kaimo, rajoninėse ir kitose bibliotekose — tyrimo bazėse ir kt.

Tokios rekomendacinės bibliografijos ateities perspektyvos. Vėliau, kai bibliotekinių-bibliografinių darbo procesų mechanizavimas ir automatizavimas taps kasdieniniu reiškiniu, rekomendacinėje bibliografijoje, matyti, įvyks ir žymiai daugiau pakeitimų. Tačiau rekomendacinė bibliografija, nepaisant jos formų kitimo, visada liks veiksminga aktualiausios ir prieinamiausios literatūros propagavimo priemone.

Lietuvos TSR Valstybinė
Respublikinė biblioteka

[Iteikta
1971 m. rugpjūčio mėn.

ПЕРСПЕКТИВЫ РЕКОМЕНДАТЕЛЬНОЙ БИБЛИОГРАФИИ

С. ТОМОНИС

Резюме

Рекомендательная библиография сыграла важную роль поднимая идейно-культурный уровень трудящихся, пропагуя политическую, научно-популярную, художественную литературу. Сформировалась методика составления рекомендательных пособий, выделены разные типы этих пособий, имеется интересный опыт анализа эффективности их использования.

Бурное развитие нашей жизни, научно-технический прогресс, рост культурного уровня трудящихся имеет большое влияние на дальнейшее развитие рекомендательной библиографии.

Основные сформировавшиеся принципы рекомендательной библиографии останутся в ближайшем и дальнейшем будущем. Останутся задачи воспитывать марксистско-ленинское мировоззрение трудящихся, пропагировать новейшие достижения науки, литературы, искусства.

Но очевидны и существенные изменения. Рекомендательная библиография в начале своего развития была в основном назначена мало образованным читателям. В будущем главная задача рекомендательной библиографии будет рекомендовать литературу высоко квалифицированным специалистам из других отраслей знания, а также основную литературу и по их специальности. Очевидно сближение во многих отношениях рекомендательной и научно-вспомогательной библиографии.

Неизбежны перемены в структуре рекомендательных пособий. Они отражены и в отборе литературы. Останутся принципы партийности, научности рекомендуемой литературы, но в будущем в рекомендательные пособия будет включаться значительно больше литературы, чем в некоторые теперешние пособия. Значительно усилится информационный момент. Квалифицированный читатель сможет выбрать из более широкого репертуара наиболее подхо-

ящую ему литературу. В связи с этим изменяются и типы рекомендательных пособий. Теперь уже отмерли некоторые типы, такие, как программы чтения. Все меньше появляется бесед о книгах, памяток. Выявляется тенденция унификации этих типов. Основным из них на pewno будет указатель литературы более крупного объема. Но, видимо, параллельно останется и малая библиография, только она в основном будет печататься в периодике, в конце книг, передаваться по радио и телевидению.

Изменения произойдут и в аннотированию. Отомрут скучные, однотипные аннотации, в общих словах утверждающие актуальность книги. Все шире будут использоваться групповые аннотации, небольшие вступления к разделам указателя с фактическими данными. Хорошие перспективы имеют неаннотированные (только с краткими информационными аннотациями) рекомендательные указатели.

Имеется тенденция сокращать данные описаний и рекомендательных указателей. Действительно сокращенные описания лучше вы-

являют данные книги и их вполне достаточно читателю.

В Литовской ССР рекомендательная библиография развилась довольно широко, но в последнее время проявляется тенденция некоторого ее замедления. В планах библиотек везде на первое место выступает научно-информационная библиография. Развитие научно-информационной библиографии естественно, но очень важно не снижать внимания и рекомендательной библиографии. В составление рекомендательных пособий, кроме республиканской, должны активно включиться дублетные и другие библиотеки, следует широко развить аналитические и не книжные формы рекомендательной библиографии, активно пропагандировать рекомендательные пособия, улучшить их распространение через торговую сеть.

Важное значение в перспективе имеет изучение эффективности использования рекомендательных пособий, начатое в республике за последние годы, применяя разные методы исследования и связывая с социологическими исследованиями интересов читателей.

PERSPECTIVES OF RECOMMENDATORY BIBLIOGRAPHY

S. TOMONIS

Summary

Recommendatory bibliography plays an important role in raising the working people's political, ideological and cultural level, in the propaganda of political, popular-scientific literature and fiction. At present methodics of compiling recommendatory editions have formed, and various types of them can be distinguished. There is an interesting experience in analysis of their effect in use.

The stormy development of our life, scientific progress, the rise in cultural level of the working people has a great influence on the evolution of recommendatory bibliography in the future.

The main already formed principles of recommendatory bibliography shall be retained in the nearest and furthest future. Its tasks of cultivating the Marxist-Leninist outlook of the working people, of propagating the newest

achievements in science, literature and art will be retained. But essential changes are obvious too. Recommendatory bibliography at the beginning of its evolution was principally dedicated for the use of readers with a primary education. In the future the main function of recommendatory bibliography will be to recommend literature from various fields of science and the most important literature, concerning their specialties, to highly qualified specialists. It is obvious that in many cases recommendatory and scientific-informational bibliographies are drawing together.

Changes in the structure of recommendatory editions are inevitable. They are reflected in the selection of literature. Principles of the Party spirit and scientific character of recommended literature shall be retained but in the future much more literature shall be included

into recommendatory editions than it was in some of them at present. The informative moment shall be intensified in them. The qualified reader shall be able to select the most suitable literature from a wider repertory. In connection with this, types of recommendatory editions are changed. Even now some of the types are torpid, such as reading programmes. The talks about book species, leaflets are gradually diminishing. Tendencies of their unification are becoming clear. The most important of them probably shall be indices of literature in greater volume. But, evidently, parallel to it miniature bibliography shall be retained which shall mostly be printed in periodicals, at the end of books, broadcasted by radio and television.

There shall be changes in annotation too. Boring, short annotations proving the present interest of the book will die off. Instead of them group annotations, short introductions to the chapters of the indices with the data of facts shall be used more widely. Recommendatory indices without annotations (with short annotations of the informative character only) are perspective too.

There is a tendency to shorten the data of description in recommendatory indices. In fact, shortened descriptions better emphasize the data of a book and they are fully sufficient to the reader.

In the Lithuanian SSR recommendatory bibliography has developed rather widely, but lately a slackening tendency of development is noticeable. In the plans of the libraries scientific-informational bibliographies take the first place. This is natural but it is very important not to lessen attention to recommendatory bibliography. Besides the Republic library, public and other libraries must take an active part in the development of analytic and other than book forms of recommendatory bibliography, and make more active propaganda and better distribution of them through trade.

In the future it is very important to study effectiveness of recommendatory editions which has recently begun in the republic, applying various methods of research and establishing close links with the sociological investigations in the reader's interests.